

Nr 310

Av herr Hedlund m. fl., om decentralisering av den högre utbildningen.

(Lika lydande med motion nr 274 i Första kammaren)

Det högre utbildningsväsendet är av tradition i hög grad geografiskt koncentrerat. Motivet för detta är inte svårt att finna. Antalet studerande vid universiteten var länge så begränsat, att det inte fanns behov av mer än ett par enheter. Efter hand tillkom högre utbildning på ytterligare några orter.

Koncentrationen har emellertid bibehållits även efter det att studerandantalet ökat kraftigt. Innevarande läsår beräknas antalet närvarande studerande vid fakulteter och högskolor uppgå till omkring 120 000. Läsåret 1960/61 var motsvarande siffra drygt 36 000. Även om det under 1960-talet inrättats universitetsfilialer på fyra platser, måste med tanke på den stora studerandetillströmningen den högre utbildningen i vårt land fortfarande anses vara koncentrerad till alltför få orter. Expansionen kräver en ny syn på lokaliseringen.

Nu rådande förhållanden medför allvarliga problem. Utbildningsanstalterna blir stora och svåradministrerade. Många studerande får svårt att finna sig till rätta i stora enheter. De känner främlingskap, blir stressade och drabbas av neuroser. Svårigheterna accentueras genom att skolorna är förlagda till stora tätorter. Detta ger också upphov till problem i fråga om anskaffning av undervisningslokaler och bostäder. Vidare får studenter och lärare långa resvägar mellan bostaden och skolan. De växande högskolorna i storstäderna gör dessutom att nackdelarna med stora befolkningsskoncentrationer förvärras. Det gäller de nämnda långa restiderna, köbildningar i olika sammanhang, miljöförstöring i fråga om exempelvis luft och vatten.

Enligt vår mening bör storstädernas tillväxt motverkas. Ett decentraliserat samhälle skall eftersträvas. Den högre utbildningen måste användas såsom medel i det syftet. Därigenom skulle inte bara trycket på storstäderna lätta. Nya universitet och universitetsfilialer i olika landsdelar skulle ha en god lokaliseringssstimulerande effekt. Dessa högskolebildningar skulle främja näringslivets utveckling på orten och den kringliggande bygden. Studier och forskning skulle kunna anknytas till de lokala och regionala förhållandena och sålunda medverka till en positiv utveckling. Regionens kulturliv skulle stimuleras.

Vi vill understryka angelägenheten av att en fortsatt utbyggnad sker av nuvarande universitetsfilialer.

En decentralisering av utbildningen skulle givetvis också vara av stor betydelse för de studerande. De tidigare nämnda storstadsnackdelarna skulle förlora aktualitet. En studievänligare miljö skulle kunna skapas och större effektivitet uppnås. Erfarenheterna från nu arbetande filialer visar, att de mindre enheterna har betydande fördelar. Utbildningen skulle vidare bli mera lättillgänglig för många, än den är för närvarande, genom att den kan erhållas närmare hemorten. Detta torde spela roll inte minst för ungdomar från vad som brukar kallas de lägre socialgrupperna. Närhetsfaktorn kan också tänkas spela särskild roll när det gäller de nya kategorier, för vilka möjligheter till högre studier ges genom att andra meriter än gymnasieutbildning räknas. Dessa studerande kan förmodas vara starkare bundna till hemorten än sina yngre kamrater. Detta gäller även personer som önskar genomgå akademiska fortbildningsstudier. Ett decentraliserat högskolesystem är en viktig jämlikhetsskapande faktor.

För många studerande skulle vidare de ökade förutsättningarna att upprätthålla kontakter med föräldrahemmet vara betydelsefulla. Banden med kamratkretsen på hemorten skulle också kunna bibehållas i större utsträckning, något som sannolikt skulle ha såväl socialt som personligt värde.

Skyndsamma åtgärder bör vidtagas i syfte att sprida den högre utbildningen till ett betydligt utökat antal orter. Det är naturligtvis angeläget, att så många ämnen som möjligt blir företrädna vid var och en av utbildningsenheterna. Trebetygsundervisning eller motsvarande bör eftersträvas. Ämnesområdet torde dock få göras förhållandevis rörligt i ett decentraliserat system. Ämnen som efterfrågas av relativt få studerande kan knappast erbjudas vid varje tillfälle. Utbildningen vid filialerna skall naturligtvis vara likvärdig med den vid moderuniversiteten.

Möjligheterna att förlägga forskarutbildning till filialerna måste också undersökas. I fråga om vissa ämnen torde forskning kunna förekomma utan större svårigheter medan det exempelvis när det krävs dyrbar apparatur är nödvändigt att den koncentreras till ett mindre antal orter.

Enligt vår mening bör en första etapp av den högre utbildningens decentralisering innebära inrättande av omkring 15 nya utbildningsenheter. Denna etapp bör vara genomförd i mitten av 1970-talet. De nya enheterna bör utgöra filialer till existerande universitet men det är angeläget att de får en så självständig ställning som möjligt. En utredning bör snabbt företas i syfte att förverkliga den här skisserade målsättningen.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om en decentralisering av den högre ut-

bildningen så att omkring 15 nya universitetsenheter kan inrättas enligt i motionen anförda riktlinjer.

Stockholm den 23 januari 1970

Gunnar Hedlund (cp) Thorbjörn Fälldin (cp) Johannes Antonsson (cp)

Lars Eliasson (cp)

i Sundborn

Nils G. Hansson (cp)

i Skegrie

Sven Vigelsbo (cp)

S. G. W. Wahlund (cp)

John Eriksson (cp)

i Bäckmora

Gunnar Larsson (cp)

i Luttra
